

staat tot juiste en juist gerichte daden. In zover dus kan ik Teilhard op verschillende punten bijvallen. Maar toch blijven tegen de tendensen in Teilhards „optimisme” bezwaren bestaan ook bij veel katholieken, die ik zelf nogal zwaar weeg. Niet uit „angst voor wereldse waarden”, maar omdat dit denken blijkt teveel „van onder af te ver trekken”, en zijn optimisme vaak duidelijk put uit de stijgende opgang in de evolutie (ook al wordt later weer aansluiting gevonden bij de christelijke Openbaring, bij Verlossing en Parousie). Er zijn hier tendensen die wijzen in de richting van Julian Huxley's evolutionair Humanisme, waarin evolutieve vooruitgang verheven wordt tot hoogste norm voor een waarlijke menselijk handelen, waarin de Evolutie dus de zedewet inhoudt voor de in vrijheid beslissende Mens. Misschien zullen sommigen zeggen dat men Teilhard onrecht aandoet door dit zo te poneren; maar ook is het een feit dat onlangs in katholieke kring een voordracht werd gehouden waarbij werd geponeerd, dat er zonde is „omdat wij allen schuldig zijn in de evolutie”, en verder: „door onze zondigheid sturen we de evolutie in de war” — en hier is o.i. toch een stoplicht gepasseerd. Geeft men zo niet toe aan de aloude bekoring uit Gen. 3: langs menselijke weg goed en kwaad te willen doorgronden?

Men kan zo inderdaad tot „optimisme” komen, omdat voor een zonde, die „afvalprodukt der evolutie” is, in principe geen verantwoordelijkheid bestaat, er dus ook geen echte schuld is. En voor wie zo denkt wordt tevens de Verlossing in wezen ontkracht. Het gaat hier werkelijk niet om haarkloverij! En men moet constateren dat de verspreiding van Teilhards werken (met name van „Het Verschijnsel Mens”) zulke ideeën — die toch al in de lucht hingen — heeft bevorderd. Verder wil ik verwijzen naar Smulders' boek, dat m.i. de erfzondekwestie en het verschil tussen christelijk en vals optimisme in het algemeen uitstekend behandelt (hoewel hij de zaken wat minder scherp formuleert dan schrijver dezes).

Merkwaardig is ook dat Teilhard bij zijn beschouwingen over de toekomst van Kosmos en Mensheid vaak zo geforceerde uitdrukkingen gebruikt; hij geeft hier toe (zoals ik het eens vond uitgedrukt) aan „een euforisch geluksgevoel” dat het heldere denken niet bevordert. Zo komt hij ook tot het merkwaardige argument — dat overigens wordt gebezigd om zijn „punt Omega” aannemelijk te maken — dat „de mens zou weigeren verder te gaan als hij niet wist dat de hele Kosmos naar een eindtoestand van hoogste, gelukkigmakende voltooing streefde”. Men vergelijke de volgende passage uit „L'Appari-